Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Sciences

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 6, Sayı: 43, Aralık 2019, s. 118-130

ISSN: 2149-0821 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/SOBIDER.39688>

Doç.Dr. Murat GÖKALP

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğt. Fak. Samsun gokalpm@omu.edu.tr

Vafa NABİYEVA

Yük.Lis Öğrencisi vefaquzulade86gmail.com

AZERBAIJAN ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN TOLERANS DÜZEYLERİ

Özet

Bu araştırmanın amacı, Azerbaycan'daki üniversite öğrencilerinin tolerans düzeylerini cinsiyet, bölüm, sınıf ve mutluluk düzeylerine göre incelemektir. Araştırmanın çalışma grubu Azerbaycan'daki Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi (ADPU) ve Baki Gızlar Üniversitesi (BQU) üniversitelerinde öğrenim gören 492 (406 kız, 86 erkek) öğrenciden oluşmaktadır.

Bu çalışmada Ersanlı'nın (2004) geliştirdiği Tolerans Ölçeği kullanılmıştır. Parametrik testlerden t-testi ve tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Tüm veriler 0.05 anlamlılık düzeyinde test edilmiştir Azerbaycan'daki Üniversite öğrencilerin tolerans düzeyleri cinsiyet, bölüm ve sınıf değişkenine göre farklılık gösterdiği, mutluluk düzeyine göre önemli farklılıkların olmadığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler : Tolerans, Hoşgörü, Affetme, Öğrenci, Mutluluk

TOLERANCE LEVELS OF AZERBAIJAN UNIVERSITY STUDENTS

Abstract

This purpose of this study is to investigate the tolerance levels of the university students in Azerbaijan in terms of sex, department, class and happiness. The study group of study consists of 492 students studying at ASPU and BGU Universities, settling in Azerbaijan.

It this study, tolerance scale developed by Ersanlı was used. T-test and one-way ANOVA were used from parametric tests. All data were tested at a significance

level of 0.05. According to research findings, there are significant differences in terms of sex, department and class levels of students, but there is no significant difference in terms of happiness level and post graduate education status.

Key Words: Tolerance, Understanding, Forgiveness, Student, Happiness

GİRİŞ

Tolerans, sosyal yaşamın hemen hemen her alanında sıkça kullanılan kavramlardan biridir. Tolerans kavramı, Türkçede bir şeye katlanmak, rahatsızlık veren olaylara göz yummak, anlayış, katlanmak, müsaade etmek ve tahammül sözcükleriyle uygun görülmektedir (Aslan, 2001).

Her şeyi anlayışla karşılayarak olabildiği kadar hoş görme hali, hoşgörü, olarak karşılık bulmaktır (Ağakay, 1969). Tolerans sözcüğü yerine sık sık hoşgörü kullanılıyor olsa da, yine her iki sözcük arasında bir farklılık olduğuna inanılmaktadır.

Günümüzde tolerans ve hoşgörü sözcüğü ile sık karşılaşmaktayız, bu iki sözcük arasında muhakkak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Batuhan'ın (1959) sürdürdüğü fikirlerde tolerans kavramının Türkçede karşılığı olmadığını belirtmektedir. Şayet günlük dilde Türkçede müsamaha sözcüğü tolerans sözcüğünün anlamını karşılarsa bile bu yüzden tarihi ve sosyolojik içeriğini yansıtmaktan uzaktır.

Ortaylı'ya göre hoşgörü ve tolerans aynı anlamı taşımamaktadır, Arapçadan tesamuh sözcüğü toleransı en iyi karşılayan kavramdır (Ortaylı, 1999 aktaran Yazgan 2007). Tesamuh sözcüğü, hoş görme, hoş görürlük, birbirine kolaylık gösterme, gaflet etmek anlamına gelmektedir Batuhan'a (1959) göre ise, tolerans ilk olarak Hristiyanlıkla birlikte Batı kültür dünyasında zirveye çıktığı söylenilmektedir. Batuhan'a göre tolerans kavramı, Batı dillerinde din ve vicdan özgürlüğüne dayalı olarak belirtilmektedir, sınırlı ve geçici bir anlama gelmektedir.

Protestanlığın meydana çıkmasından sonra Batı'da kendini gösteren din savaşlarıyla ilgili olduğu söylenilmektedir. Her şeyi gerçekliğin iddiasında kuran Hristiyanlığın doğması nedeniyle önce insanlar ruhlarını kutsallaştırmış sonra bu ruhlarını kurtarmak için birbirlerini öldürmeyi bile göze almışlar. Hoşgörü Batı literatüründe tolerans olarak ifade edilen felsefi bir kavram olarak XV. yüzyılda Nicolous Cusanus (1401-1464) tarafından De Pake Fiden daha sonra Bodin, Sipinoza, Locke, Voltaire ve özellikle, XVIII. yüzyıl bilgin ve düşünürlerince, bilimsel ve felsefi düşünce "Tolerans" kavramı, kültürel, dinsel, psikolojik, siyasal bakımdan "başkalık" unsurunu ve hoş görme unsurunu içermektedir. Eğer kavram salt bu içeriği ile ele alırsınız, psikolojik öğretinin özellikle temel kaynakları itibarıyla esas olarak tolerans fikrine çok yakın hatta biraz zorlamayla da olsa, bunu kendisine temel almış olduğu görülmektedir. Fakat bu tolerans tanımı yeterli değildir ve eksiktir. Çünkü bu tür "tolere etme" hoş görmelerde, tolere edilen, müsamaha edilen kişi ve görüşlerle kendini eşit, onları kendinin eşdeğeri görmek gerekmemektedir. Tolerans, başka ve farklı olanla eşit ve eşdeğer koşullarla birada yaşamayı kabul etmek demektir. Tolerans kavramını daha anlaşılır şekliyle şöyle de açıklayabiliriz: "Ben" kendi görüşlerimde mutlak haklı olamam ve mutlak haklı olamamayı bilinç ve davranışlarımda sergilemeyi başarmalıyım. "Ben" ve "sen" arasındaki anlaşmazlık, çelişki ve görüş ayrılığı mücadele ile değil, diyaloguna imkân yaratmış olur. Bu yüzden de tolerans despotizme karşı demokrasi ve diyalog kültürünü yeğler (Kuyurtar, 2000).

Tolerans kelimesinin sözlük anlamı şu şekilde verilmektedir: Sözcüğün İngilizceye eski Fransızcadan geçtiği İngilizce verilen sözlüklerde açıkladığı belirtilmektedir. İlk iki madde içinde Tolerans kelimesinin sözlük anlamı olarak veriliyor: 1) Bir şeyi veya birini tolere etme yeteneği, isteği veya kapasitesi 2) Belirlenen ölçüde meydana gelen kabul özellikle bir makinenin bölümlerinde kabul edilebilecek orandaki değişiklik. “Tolerare” kelimesinin anlamının da gözden geçirmek için ilk maddede tolere etmek fiilinin kullanılması maddenin yeterince anlaşılmasını engellediği görülmektedir. Tolere edebilme kabiliyeti, mukavemet gücü, direnme gücü, katlanma gücü, katlanma 3) idrakli yaklaşım, düşünceli yaşama, insafli davranış, adalet, önyargısızlık, önyargıdan bağımsız olma, özgür ruh, iyi niyet, kardeşlik, arkadaşlık, yaşa ve yaşat prensibi, kaçınma, sabır, muzdarip olma, sevecenlik, sıcakkanlılık, hayırseverlik. Tolerans kelimesinin zıt anlamlısı olarak verilen kelimeler ise; duyarlılık, önyargı, bağnazlık, yatkınlık, zararlı niyet, adaletsizlik, ayrımcılık, rahatsızlık, sinirli ve sabırsız davranmaktır (Atalay, 2008).

17 yüzyılda yaşayan Voltair’e göre hoşgörülü düşünceler ve hoşgörülü uygulamalar din bakımından kilisede zaman içerisinde övgüyle bahsedilir. Böylece onun hoşgörülü tavır içerisinde dinsel hoşgörüye verdiği söylenebilir. Bir ülkede doğan mutluluk ve güvenin olması ancak buna bağlı olabilir. Nedeni dinsel hoşgörülerin beraberinde başka hoşgörüler de getirmesidir. Dinsel hoşgörüye bağlılığı olan kişiler, sadece kendi toplumları içinde sınırlı kalmayan ayrıca başka toplumlardan sevilen bir noktaya ulaşmaya gayret gösterirler. Voltaire ’in derin fikirlerinden yola çıkarak şunu söyleyebiliriz ki, erdemli ve vicdanlı olmak için kendini dinsel inançlara bağlı olarak görmek doğru olmaz. Yapılan açıklamalardan anlaşılacağı gibi hoşgörünün kökü dinlere bağlansa da, tolerans sözcüğü din ve vicdan özgürlüğünü ifade etmektedir (Batuhan, 2007).

Çağımızda Tolerans

Tarihte tolerans sorunun ortaya çıkışının nedenlerini ve toleransın tarihsel serüvenini incelemeyen önce, tolerans kavramı üzerine şunlar söylenebilir. İnsanlar arasındaki tartışma ve uzlaşmazlıkların çıkmaza sürüklenmesi, genellikle kendi görüşlerinin doğru oluşunun kesin olarak kabul edilmesinden doğar. Kişinin yaşamında edindiği bilgi ve görüşlerin başkalarınınkiler ile çakışmaması, o görüş ve bilgilerin salt doğru olmasını gerektirmez ve öyle olduğunu göstermez. Elbette başka görüşlerde de doğrular vardır.

İşte tolerans burada devreye girer. Tolerans belli bir sınıra kadar başkalarına katlanmamızı gerektirir ama bu davranış bir tür edilgenlik (pasifizim) değildir. Edilgenlikte saltık bir ılımlılık söz konusudur. Tolerans da ise bir sınır vardır; bu sınırın ötesine geçildiğinde gereken tavır alınır yani edilgenlikten etkinliğe (aktife) dönülür. Tolerans; kanı, düşünce ve inançlarını yayma ve savunmaktan vazgeçme değil, bu yayma sırasında zor kullanmamaya özen göstermektir.

Tolerans anlayışı, her şeyden önce tüm insanların ırk dil, din, ülke ayrılıkları ötesinde eşitlikleri ilkesini içerir. Tolerans kaba ve güç ve baskıya dayanan insan ilişkilerinin yerini karşılıklı anlayışa, tahammüle bırakmasını sağlar.

Konuya toplum düzeni açısından bakarsak; tolerans, başka ve farklı olanı hoş görmek ve ona yaşam hakkı tanımakla sınırlı değildir. Başka ve farklı olan eşit ve eşdeğer koşullarda bir arada yaşamayı kabul etmek demektir (Kaya 2007).

Problem Cümlesi

Azerbaycan üniversite öğrencilerinin tolerans düzeyi nedir?

Alt Problemler

1. Azerbaycan üniversite öğrencilerinin tolerans düzeyleri cinsiyetlerine göre anlamlı olarak değişmekte midir?
2. Azerbaycan üniversite öğrencilerinin tolerans düzeyleri öğrenim gördükleri bölümlere göre anlamlı olarak değişmekte midir?
3. Azerbaycan üniversite öğrencilerinin tolerans düzeyleri okudukları sınıflara göre anlamlı olarak değişmekte midir?
4. Azerbaycan üniversite öğrencilerinin tolerans düzeyleri algıladıkları mutluluk durumu anlamlı olarak değişmekte midir?
5. Azerbaycan üniversite öğrencilerinin tolerans düzeyleri eğitim durumlarına göre anlamlı olarak değişmekte midir?

Araştırmanın amacı

Bu araştırmanın temel amacı, Azerbaycan Üniversitelerinde öğrenim gören öğrencilerin farklı değişkenlere göre tolerans düzeylerini belirlemektir.

Araştırmanın önemi

İnsanların toplum hâlinde yaşamak zorunda olduğu günümüzde giderek önem kazanan kavramlardan biri olan tolerans ve hoşgörü üzerine yapılan bilimsel çalışmalar incelendiğinde Azerbaycan Üniversitesi öğrencilerinin tolerans düzeyini araştıran bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu çalışma bu alandaki bir açığı kapatabilecek ve diğer araştırmacılara da bu konuda yeni fikirler verebilecektir.

Bu araştırmadaki gibi değişik tolerans ve hoşgörü fikirleri tartışmak karşıt fikirler olabileceğinden bu duygu durumları arasındaki ilişkiye yönelik araştırmaların önemini daha da artırmaktadır. Bir ülkede yaşayan bireylerin yaşam kalitesini çok sayıda psikolojik faktör belirlemektedir. Bu faktörlerden üçü tolerans, hoşgörü ve affediciliktir (Mameghani, 2017). Bu nedenle, bu faktörlerle ilişkili değişkenlerin anlaşılması bu konuda çalışan eğitimcilere, araştırmacılara, eğitim ve müdahale programları geliştirmelerinde faydalı olabilir

Tanımlar

Bu araştırmanın tanımları aşağıdaki gibidir:

Tolerans: Genel anlamda kendi düşünce ve fikirleri farklı olmasına rağmen başkalarına katlanmak, tahammül etmek, dayanmak ve saygı göstermektir. Tolerans bir arada ortaya çıkan çeşitli anlayışlara katlanma, örneğin; siyasi, ama daha çok bir karakter taşıyan yabancı ve başka türlü görüşlere göz yumma ile ilgilidir.

Tolerans herhangi bir bireyin sergilediği davranış, kendi hoşuna gitmeyen bir harekete sorun, problem çıkarmamaya her zaman hazır olmasıdır (Mameghani, 2017).

Hoşgörü: Hoşgörünün koşullarının ilk beş bileşenin (sapma, önem, kınama, güç, reddetme), hoşgörünün üzerinde anlaşılabilir bir tanımlı vermeye çalışan yazarlar (örneğin; Susan

Mendus ve Albert Weale) tarafından da vurgulandığı; bununla birlikte, Nicholosi'n, hoşgörüyü moral bir kavram olarak gördüğü için, hoşgörünün bileşenleri arasında anılmayacağını belirtmiştim. Bu, hoşgörünün alanı belirlemede köklü anlaşmazlıkların bulunduğu gösterir ve bu anlaşmazlıklar doğrudan doğruya hoşgörü kavramının problematik doğasıyla bağlantılıdır (Yürüşen, 1996).

Tarihte tolerans probleminin ilk olarak din alanında ortaya çıktığı söylenir. Yalnız din eskiden beri insan toplumlarının merkezinde temel aldığı, dolayısıyla gerek toplumla din ve devletle din arasında çok sıkı bir bağ bulunduğu için, tolerans problemi de sosyal, siyasi ve dini bir problem olarak meydana gelmiştir. Dinle toplumun (yerine göre dinle devletin) ayrılmayacak derecede iç içe girmiş olduğu ilkel toplumlardan başlayarak günümüzün “laik” toplumlarına kadar dinin toplum hayatındaki yeri ve rolü çeşitli derecelerde önem kazanmıştır. Toplumun manevi birliğini ve bütünlüğünü sağlamak bakımından hiçbir sosyal güç insan toplumlarının hayatında din kadar ilkel, köklü ve sürekli bir rol oynamamıştır, denilebilir. Dinin her türlü maddi (hukuk, siyasi) bağlama ve zorlama gücünü kaybettiğimiz günümüzün laik toplumlarında bile din manevi bir sosyal güç olarak ayakta durmaktadır. Kaldı ki, dinin maddi gücünü yitirmesi de dün diyebileceğimiz kadar yakın bir geçmişe ait bir olaydır. “Dinde hürlük” dünya tarihinin en yeni kazançlarından biri sayılabilir.

Dinde özgürlüğün “yurttaşlık” ve “dindaşlık” kavramlarının ayrılaşmanın sonunda gerçekleştiğini söylenilmektedir. Bu ayrılaşmanın çeşitli motiflerine yeri geldikçe değinilmiştir. Burada rol oynayan iki ana motife kısaca bakıldığında: 1) Özel olarak dini motif: Buna çeşitli sosyal, ekonomik, kültürel değişme ve gelişmeler sonunda dini inanç ve pratiklerin canlılıklarını, dolayısıyla, sosyal önem ve değerlerini kaybetmesi denilmektedir. En iptidai toplumlardan bugüne kadar en ayrılaşmış toplumların hissesine kadar gelindiğinde dinin toplum hayatındaki ilkel ve merkezi yerini başka sosyal değerlere bıraktığını görülmektedir (Batuhan, 1959).

Tarihin pek uzun bir dönemi boyunca sosyal hayat ve din hayatı insan topluluklarını etkileyecek kadar örtüşmüş ve aynı zamanda iç içe girmiş durumda olmuştur. Ulus dinleriyle, dünya dinleri üzerindeki tolerans problemi Hristiyanlık ve İslamlık gibi yayılan “kurtuluş dinleri” ile birlikte ortaya çıkar. “Tolerans problemi” büyük dünya dinleriyle, özellikle bunlar arasında “insanlığı kurtarmak”, “dünyayı düzeltmek” başka bir deyimle, “cenneti gökten yere indirmek” gibi anlamlarıyla ortaya çıkar. Bu anlamda toleransın bir “problem” olarak ilk kez Hristiyanlıkla birlikte Batı kültür dünyasında ortaya çıktığı söylenebilir. Pagan İlkçağın ulus dinlerinin kendileri doğrudan doğruya genel kültürün ürünü olup hiçbir zaman kültürün yeni gelişme eğilimlerini durduracak, veya aksatacak manevi bir güç çapı kazanmamışlardır (Batuhan, 2007).

Evrensel hoşgörü denildiğinde ilk akla gelen elbette ahlaki olarak karşı çıkılacak şeyi kabul etmek sorun, problem yaratmak ya da mücadele edilebilecek şeyin olmasına izin vermek gelmektedir. Demek kişinin kendi direnişten, kuvvetinin ve hırsının bir bölümden vazgeçmesidir. Sevgililerin birbirlerine yaptıkları kaprisleri gibi ya da bir rakibin tavırlarına da bu şekilde hoşgörü göstermektedir. Hoşgörünün ancak ağırlığını üzerimize aldığımızda, kendi ıstırabımız ve kendi çıkarımız konu hakkında sabırsızlığımız tükendiğinde ölçülüdür. Hoşgörü, ancak bireyin kendine karşı ve başkası için değerlidir. Eğer kişinin kaybedecek hiçbir şeyi yoksa hoşgörü de yoktur, dahası hoşgörüyle karşılayarak yani hiçbir şey yapmayarak kazanacağı çok şey varsa hoşgörü olamaz. “Başkasının başına gelen kötülöklere katlanacak güç hepimizde

vardır.” diyordu, Rochefoucauld. Belki doğrudur bu, ama kimse bunu hoşgörü olarak göremez. “Eğer, hoşgörüsüzlere karşı bile, mutlak bir hoşgörü gösterilmiyor ve hoşgörü toplumu hoşgörüsüzlerin saldırılarına karşı savunulmuyorsa, hoşgörü gösterenler yok olacaktır ve onlarla birlikte hoşgörü de kalmayacaktır. Demek ki, hoşgörü ancak belirli sınırlar içinde geçerlidir, bu sınırlar hoşgörülü kendini ve kendi olasılık koşullarını korumanın sınırlarıdır (Comte-Sponville, 2004).

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu çalışmada nicel araştırma yönteminden tarama (survey) modeli kullanılmıştır. Tarama araştırmaları, bir konu ya da olaya ilişkin katılımcı görüşlerinin veya ilgi, beceri, yetenek, tutum gibi özelliklerin belirlendiği çalışmalardır (Büyüköztürk, 2010). Araştırma, tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Tarama modeli: geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırmada nicel teknikler uygulanmıştır. Araştırma betimsel araştırma niteliğindedir. Bu yöntem olayların, objelerin, varlıkların, kurumların, grupların ve çeşitli alanların ne olduğunu betimlemeye, açıklamaya çalışan araştırmalar için kullanılır (Kaptan, 1998). Araştırmaya katılan Azerbaycan’daki öğrencilerin veri toplama araçlarını içtenlikle cevapladıkları varsayılmıştır.

Araştırmanın çalışma grubu 2016-2017 eğitim-öğretim yılında, Azerbaycan’da Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi (ADPU) ve Bakı Gızlar Üniversitesi’nde (BQU) öğrenim gören üniversite öğrencileri ile sınırlıdır.

2. Bu çalışmada kullanılan “Kişisel Bilgi Formu”nda ele alınan değişkenler ile “Tolerans Ölçeği”nin ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, Azerbaycan’ın başkenti Bakü şehrinde yer alan Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi (ADPU) ve Bakü Gızlar Üniversitesi (BQU) Üniversitelerindeki 18 ve 35 yaş arasındaki 3000 öğrenciden kolay örnekleme yöntemiyle seçilen 492 gönüllü öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmaya dâhil edilen (%82,5), 406 kadın , (%17,5) 86 erkek gönüllü olarak yer almaktadır.

Araştırmaya dâhil edilen öğrencilerin frekans dağılımına bakıldığında: %36,2’si 178’i Türk Dili Edebiyatı, %19,9’u 98’, Matematik, %22,4’ü 110, Tarih Coğrafya, %8,1’i 40 İngiliz Dili, %3,3’ü 16’sı Fransız Dili, %2,6’sı, 13 Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık. Okul Öncesi Eğitim düzeylerine göre ankete katılan lisans öğrencisi %96,5’i 475, yüksek lisans öğrencisi %1,8’i 9, doktora öğrencisi %1,6’sı 8 dir.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak Ersanlı (2004) tarafından geliştirilen “Tolerans Ölçeği” ile toplanmıştır. Ölçeği ve araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır”

Tolerans Ölçeği: Azerbaycan Üniversitelerinde öğrenim gören öğrencilerin tolerans düzeylerini ölçmeye yönelik 11 maddeden oluşmuştur. Maddeler “Hiç Katılmıyorum, Katılmıyorum, Kararsızım, Bazısına Katılıyorum, Hepsine Katılıyorum”, beşli dereceleme ölçeği şeklindedir. 11 maddelik ölçeğe kişinin vereceği yanıtlara göre hoşgörülü mü, asabi mi,

uyumlu mu, uyumsuz mu olduğunun ipuçlarının bulunacağını ortaya koyan, "hakkımın yenilmesi beni rahatsız eder, başka kültürden birisiyle evlilik yapabilirim, giyim tarzıma karışmalarına tahammül edemem, yeni tanıştığım birisinin lakayt tavırlarına tahammül edemem, dikkatimin dağıtılmasından rahatsız olurum, karpisli insanlara katlanamam, aşırı ısrarcı insanları sevmem, insanların hatalarını kabul etmelerini beklerim" gibi sorulara kişilerden "tamamen katılıyorum", "bazen katılıyorum", "kararsızım", "bazen katılmıyorum", "hiç katılmıyorum" gibi cevaplar vermelerini isteyen güvenilir ve geçerli bir ölçektir.

Veriler “Tolerans Ölçeği” ile toplanmıştır. Tolerans Ölçeği, Ersanlı (2014) tarafından geliştirilmiş ve 11 maddeden oluşan bir ölçektir. Açıklayıcı faktör analizinde ölçeğin tek faktörden oluştuğu gözlenmiş ve Doğrulamalı faktör analizi sonucunda ise tek faktörlü yapının iyi uyum verdiği görülmüştür. Tolerans ölçeğinin uyum indeksi değerleri incelendiğinde RMSEA=0.047, NFI=0.97, CFI=0.98, GFI=0.97, olarak bulunmuştur. Ölçeğin Cronbach’s Alpha güvenirlik katsayısı.84’tür.

Verilerin Toplanması

Araştırmada kullanılan ölçme araçları, Bakü şehrinde yerleşen “ADPU ve BQU” Üniversitelerinde okuyan 18 ve 35 yaş arası 492 gönüllü öğrenciye uygulanmıştır. Öğrencilere araştırma hakkında bilgi verilmiş, soruları cevapsız bırakmamaları ve samimi olmaları istenmiş, isim yazmalarına gerekli olmadığı açıklanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada verilerin normal dağılıma uyup uymadığını anlamak için Kolmogorow-Smirnov normallik testi yapılmıştır (Tavşancıl, 2002). Analiz sonucunda elde edilen önem düzeyi $p>05$ ’ten büyük olduğundan ölçekten elde edilen toplam puanların dağılımının normal dağılımdan önemli ölçüde farklı olmadığı görülmüştür.

Tablo 1: Araştırmadan elde edilen verilerin normallik dağılımını gösteren kolmogorow smirnov değerleri

Kolmogorow-Smirnov Analizi Kolmogorow-Smirnov			
Gruplar	İstatistik Değeri	Sd	p (sig.)
Madde ortalaması	110	490	970

Çalışmada ölçekten elde edilen veriler SPSS 17,0 istatistik paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışmada istatistiksel analizler için %95 güven aralığı, $p=05$ anlamlılık düzeyi dikkate alınarak bulgular analiz edilmiştir. 18 cümleden oluşan ölçeğin güvenirlik analizi sonucunda iç tutarlılık katsayısını belirleyen Cronbach Alpha güvenirlik değeri. ,842 olarak bulunmuştur. Bu sonuç ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir.

Verilerin çözümlenmesinde frekans, yüzde, aritmetik ortalama, standart sapma, iki ortalama arasındaki farkların anlamlılığını test etmek amacıyla bağımsız gruplar t testi ve tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. t-testinde güven düzeyi $p<05$ olarak kabul edilmiştir. İki ortalama arasındaki farkların anlamlılığını ortaya koymak için de T testi sonucunda anlamlı farkın belirlenmesi halinde bu farkın kaynağını belirtmek için LSD testi kullanılmıştır.

BULGULAR**Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar**

Azerbaycan üniöersite öğrencilerinin tolerans düzeyleri cinsiyetlerine göre değişmekte midir?

Tablo 2: Öğrencilerin tolerans düzeyleri öğrencilerin cinsiyetlerine ilişkin t- testi sonuçları

Cinsiyet	N	X	S.S.	t	p
Kadın	406	14,1305	3,94408	-3,091	,017*
Erkek	86	15,6279	4,67797		

p<0.05*

Tablo 2'teki görüldüğü gibi araştırmaya dahil edilen öğrencilerin tolerans düzeylerinin cinsiyetlerine anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır (p=0.17; p<0.05). Erkeklerin tolerans düzeylerinin kadınlara göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir.

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Azerbaycan üniöersite öğrencilerinin tolerans düzeyleri öğrenim gördükleri bölümlere göre anlamlı olarak değişmekte midir?

Tablo 3: Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Bölümlere Göre Tolerans Düzeylerine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

	Kareler toplamı	S.D.	Ortalama Kare	F	p
Gruplar arası	227,634	6	37,939	2,274	,03*
Gruplar içi	8091,657	485	16,684		
Toplam	8319,291	491			

p<05*

Tablo 3'de görüldüğü gibi araştırmaya dahil edilen öğrencilerin tolerans düzeylerinin öğrenim gördükleri bölüme göre anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır.

Öğrencilerin tolerans düzeyleri ile Tolerans Ölçeği'nden aldıkları puanların, öğrenim gördükleri bölümlere göre farklılık gösterip göstermeyeceğini belirlemek amacı ile toplanan verilere LSD testi uygulanmıştır. Öğrenim gördükleri bölüm ile tolerans düzeylerine ilişkin sonuçlar Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Öğrencilerin öğrenim gördükleri bölümlere göre tolerans düzeylerine ilişkin lsd testi sonuçları

Okudukları bölümler	Ortalamalar Arası Fark	Önem Düzeyi
Türk Dili ve Edebiyatı	Tarih Coğrafya	1,18253
Türk Dili ve Edebiyatı	Rehberlik ve P.D	1,85059
Türk Dili ve Edebiyatı	Okul Öncesi	2,49092

p<0.05*

Tablo 4: incelendiğinde LSD testi sonuçları Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü ile Tarih Coğrafya bölümü; Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü ile Psikolojik Danışma ve Rehberlik bölümü; Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü ile Okul Öncesi Bölümü arasında anlamlı farklılık olduğu gösterilmiştir. Bu sonuçlara göre Tarih Coğrafya, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik ve Okul Öncesi Bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin daha toleranslı oldukları söylenebilir.

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Azerbaycan üniversite öğrencilerinin tolerans düzeyleri okudukları sınıflara göre anlamlı olarak değişmekte midir?

Tablo 5: Öğrencilerinin tolerans düzeyleri öğrenim gördükleri sınıflara göre tek yönlü varyans analizi sonuçları

	Kareler toplamı	S.D.	Ortalama Kare	F	p
Gruplar arası	130,649	2	65,324	3,901	,021*
Gruplar içi	8188,642	489	16,746		
Toplam	8319,291	491			

p<05*

Tablo 5’de görüldüğü gibi araştırmaya dahil edilen öğrencilerin tolerans düzeylerinin öğrenim gördükleri sınıfa göre anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir

Tablo 6: Öğrencilerin tolerans düzeylerinin öğrenim gördüğü sınıflarda farklı olduğuna ilişkin lsd testi sonuçları

Okudukları Sınıf	Ortalama Arası Fark	Önem Düzeyi
1. Sınıf	-1,96886	p<0.05*
4.Sınıf		
p<0.05*		

Tablo 6’da görüldüğü gibi araştırmaya dahil edilen tolerans düzeyleri öğrencilerini okudukları sınıflara yönelik farklılık olup olmadığına ilişkin lsd (least significant difference) testi bulgularında öğrencilerin öğrenim gördükleri bölümlerin ortalamaları arasında -1,96886 (p<0.05). Bu fark 4. sınıfların puanları yüksek çıkmıştır.

Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Azerbaycan üniversite öğrencilerinin tolerans düzeyleri algıladıkları mutluluk durumuna göre değişmekte midir?

Tablo 7: Öğrencilerin mutluluk durumlarına göre tolerans düzeylerine ilişkin t testi sonuçları

Mutluluk Durumu	N	X	S.S.	t	P
Mutlu	402	23,4751	5,11129	607	,150 *
Mutsuz	90	23,8444	5,66065		p> 0.5*
p>0.5*					

Tablo7’de görüldüğü gibi araştırmaya dahil edilen öğrencilerin tolerans düzeylerinin mutluluk durumlarına göre anlamlı farklılık göstermediği saptanmıştır (p>0.05).

Beşinci Alt Probleme Göre İlişkin Bulgular

Azerbaycan üniversite öğrencilerinin tolerans düzeyleri eğitim durumlarına göre anlamlı olarak değişmekte midir?

Tablo 8: Öğrencilerin eğitim durumlarına göre tolerans düzeylerine ilişkin tek yönlü varyans analizi sonuçları

	Kareler toplamı	S.D.	Ortalama Kare	F	Önem Düzeyi
Gruplar arası	19,386	2	9,693	0,571	p> 0,05*
Gruplar içi	8299,904	489	16,973		
Toplam	8319,21	491			

p> 0,05*

Tablo 8’de görüldüğü gibi araştırmaya dahile dilen öğrencilerin tolerans düzeylerinin eğitim durumlarına göre anlamlı farklılık göstermediği saptanmıştır ($p > 0,05$).

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Bu araştırmada Azerbaycan üniversite öğrencilerinin tolerans düzeyleri, araştırmada belirlenen bağımsız değişkenler açısından incelenmiş, hoşgörü ve tolerans düzeylerinin cinsiyet, bölüm, sınıf değişkenlerine göre farklılaştığı görülmüştür. Ancak eğitim ve mutluluk değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık görülmüştür. Çalışmada Üniversite öğrencilerinin tolerans düzeylerinin çeşitli değişkenler arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. Araştırmada erkek öğrencilerin kız öğrencilerden daha toleranslı olduğu görülmüştür. Öğrencilerin öğrenim gördükleri bölümlere göre bölümler arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Bölümler: Okul öncesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, Matematik, Türk dili ve Edebiyatı, İngiliz dili, Fransız dili. Bu bölümler arasında en yüksek toleranslı Okul Öncesi, sıralamada 2. yerde Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık olduğu görülmektedir. Türk dili ve Edebiyatı, İngiliz dili ve Fransız dili bölümlerinde okuyan öğrencilerin tolerans düzeyinin düşük olduğu görülmüştür. Okudukları sınıf düzeylerine göre de anlamlı fark bulunmaktadır. 1. ve 4. sınıfların, 2. ve 3. sınıfların aleyhine toleranslı olduğu belirlenmiştir. Mutluluk durumu arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. Eğitim durumları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Öğrencilerin okudukları bölümlerin ortalamaları arasında Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü ile Tarih Coğrafya bölümü arasında Tarih Coğrafya Bölümünün ortalama puanları daha yüksek çıkmıştır. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü ile PDR (Psikolojik Danışma ve Rehberlik) bölümü arasında PDR’nin ortalama puanları daha yüksek çıkmıştır. PDR Bölümü Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü ile Okul Öncesi bölümü arasında Okul Öncesi Bölümü ortalama puanları daha yüksek çıkmıştır

Tartışma

Denence 1 “Azerbaycan üniversite öğrencilerinin tolerans düzeyleri cinsiyetlerine göre anlamlı olarak değişmektedir”.

Analiz sonuçları dikkate alındığında cinsiyet arasında anlamlı farklılık göstermektedir. ($p=01$; $p<0.05$). Bu sonuç göz önünde bulundurularak Denence 1’in kabul edildiğini söylemek mümkündür.

Denence 2 “Azerbaycan üniversite öğrencilerinin tolerans düzeyleri öğrenim gördükleri bölümlere göre anlamlı olarak değişmektedir”.

Analiz sonuçlarına bakıldığında öğrencilerin tolerans düzeylerinin öğrenim gördükleri bölümlerin sonuçlarına göre anlamlı farklılıklar görülmüştür. ($p=.03$; $p<.05$). Bu bakımdan Denence 2 kabul edilmiştir.

Denence 3 “Azerbaycan üniversite öğrencilerinin tolerans düzeyleri öğrenim gördükleri sınıflara göre anlamlı olarak değişmektedir”.

Öğrencilerinin tolerans düzeyleri öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıflara göre anlamlı farklılık olduğu gösterilmiştir ($p<05$). Bu nedenle Denence 3 kabul edilmiştir.

Denence 4 “Azerbaycan üniversite öğrencilerinin tolerans düzeyleri algıladıkları mutluluk durumuna göre değişmektedir”

Öğrencilerin mutluluk durumlarında tolerans düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar bulunmamıştır. ($p>0.05$). Dolayısıyla Denence 4 kabul edilmemiştir. Buna göre öğrencilerin hayatlarından mutlu olamadığı için toleranslı olmadığı yorumunu yapıabiliriz.

Denence 5 “Azerbaycan üniversite öğrencilerinin tolerans düzeyleri eğitim durumlarına göre anlamlı olarak değişmektedir”

Öğrencilerinin tolerans düzeyleri öğrencilerin eğitim durumlarında anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$) anlamsız. Bu sebeple Denence 5 kabul edilmemiştir.

Araştırmada Azerbaycan üniversite öğrencilerinin tolerans düzeyleri çeşitli değişkenler açısından incelenmiştir. Araştırmada ulaşılan sonuçlardan biri öğrencilerin tolerans düzeylerinin cinsiyetlerine göre anlamlı farklılık göstermesidir. Alan yazında bu sonuca benzer olarak Kaleli (2013) tarafından gerçekleştirilen araştırmada kız öğrencilerin kendine saygı ve tolerans düzeyleri arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu, erkek öğrencilerin ise kendine saygı düzeyi ile tolerans düzeyi arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Çalışmada öğrencilerin tolerans düzeylerinin öğrenim gördükleri bölümlere ve sınıflara göre anlamlı bir farklılık gösterdiği saptanmıştır. Bu çalışmada ise tolerans düzeyleri arasında anlamlı fark görülmüştür. Bakioğlu (2013) tolerans düzeyleri öğrenim gördükleri bölümlere göre anlamlı farklılık göstermektedir fakat yaş, cinsiyet, sınıf arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu çalışmada ise tolerans düzeyleri arasında anlamlı fark görülmüştür. Bu araştırmada ise buna benzer ve aynı zamanda da ilgi çekici sonuçlara ulaşılmıştır. Mutluluk durumunda hiçbir farklılık olmadığını göstermektedir. Mameghani (2017) İran’daki üniversite öğrencileri ile gerçekleştirdiği çalışmasında kadın üniversite öğrencilerinin mutluluk düzeylerinin erkeklere oranla daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu çalışmada ise erkek öğrencilerin daha toleranslı olduğu görülmüştür. Benzer olarak Canan’ın (2016) üniversite öğrencileri ile gerçekleştirdiği çalışmasında erkek öğrencilerin tolerans düzeylerinin kız öğrencilere göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Öneriler

- Bakü şehrinde yer alan “ADPU ve BQU” Üniversitelerinde öğrenim gören öğrenciler ile benzer araştırmalar yapılabilir.
- Veliler ile tolerans düzey çalışmaları yapılabilir.
- Bu çalışma Azerbaycan’ın farklı üniversitelerinde yapılabilir.

Tolerans düzeyleri ile kişilik özelliklerine ilişkin çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Abdulla, K. (2015). Azərbaycan multikulturalizminin ədəbi-bədii qaynaqları. Bakı, Azərbaycan.
- Abdulla, K. (2016, 10 Şubat). Multikulturalizmin elmi-nəzəri əsasları və Azərbaycan reallığında inkişaf perspektivləri, 525-ci qəzet. Bakı, Azərbaycan.
- Abalı, B. (2017). Hasan Bey Zerdabi. Tarıdağ Türkçüler Derneği. <http://www.tanridag.org.tr/yazilar/7-hasan-bey-zerdabi-betul-abali.html>.
- Ağakay, M. A. (1969). Türkçe sözlük. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Akbay, G. (1995, 5 Mayıs). Hoşgörü ve eğitim toplantısı açılış konuşması. Unesco Türkiye Milli Komisyonu. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Ortak Yayın No: 2.
- Aron, R. (1976). Demokrasi ve totalitarizm. (V. Hatay, Çev.) İstanbul: Kültür Bakanlığı Milli Eğitim Basımevi.

- Arslan, İ. (2000). Beşeri ve siyasi yönleriyle Hz. Peygamber (S.A.V)'in hoşgörüsü. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Aslan, Ö. (2011). Hoşgörü ve tolerans kavramlarına etimolojik açıdan analitik bir yaklaşım. Cumhuriyeti Üniversitesi İlahiyat Dergisi, 5(2), 362.
- Aslan, M. (2008). Atatürk ve Azerbaycan Politikası. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). T.C.Trakya Üniversitesi, Edirne.
- Asıcı, E. (2013). Öğretmen adaylarının affetme özelliklerinin öz-duyarlık ve benlik saygısı açısından incelenmesi. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi) T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Atalay, Ö.Y. (2008). Felsefi açıdan tolerans ve hoşgörü. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). T.C. Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Ateş, T. (1997). Hoşgörü ve uzlaşma. Ankara: Ümit Yayıncılık.
- Aydın, P (1994). Türk toplumunda dini hoşgörünün temelleri. Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 8 (8).
- Aydoğan, E (2018). Hoşgörünün liberal yorumu: John Stuart Mill. Kaygı. Uludağ Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi. Cilt (30). 83-91 DOI: 10.20981/kaygi.41222.
- Ayten, A. (2009). Affedicilik ve din: Affetme eğilimi ve dindarlıkla ilişkisi üzerine ampirik bir araştırma. Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 37,111-128.
- Azərbaycan da tolerantlıq ənənəsi. (2015). Bakı – Nurlar Nəşriyatı- Poliqrafiya Mərkəzi. ISBN:978-9952-508-29-1.
- Bakioğlu, F. ve Şahin, R. (2013). Kültürlerarası tolerans ile ahlaki olgunluk arasındaki ilişkinin incelenmesi. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi. Cilt 7 (29). Issn: 1307-9581
- Batuhan, H. (1959). Batıda tolerans fikrinin gelişmesi. İstanbul: Anıl Yayınevi.
- Batuhan, H. (2007). Semiyotik, fanatizm ve tolerans. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Baloğlu, M. (2017). Affedicilik ve duyguları yönetme becerisi arasındaki çoklu ilişkinin incelenmesi. Değerler Eğitimi Dergisi, Cilt 15, 193-215,
- Bodur, E. H. (2011). Örneklerle türk kültüründe dinî hoşgörü. Türk Yurdu Dergisi. (100), 292.
- Boyacıoğlu, F ve Erdağ, S. (2013). Mevlâna Celaleddin Rumi ve La Fontaine'de Hoşgörü Algısı. Turkish Studies Dergisi, 8 (8), 325-340.
- Budak, S. (2009). Psikoloji sözlüğü. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Budak, M. (2016).Balkanlarda Osmanlı hoşgörüsü mü, Osmanlı adaleti mi?.Avrasya Edütleri Dergisi, 50 (2).259-277.
- Büyükkaragöz, S. Kesici,Ş. (1996). Öğretmenlerin hoşgörü ve demokratik tutumları. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetim Dergisi. Cilt 2, (3), 353-365.
- Büyükkaragöz, S. (1995). Yükseköğretim programları ve demokratik tutumlar. Ankara: Türk Demokrasi Vakfı.
- Büyükoztürk, Ş., Çakmak, E.K., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2010). Bilimsel araştırma yöntemleri . Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Comte-Sponville, A. (2004). Büyük erdemler risalesi, (I. Ergüden Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Jackman, Mary. R. (1978). General and applied tolerance: does education increase commitment to racial integration. 22. (2). 302. American journal of political by the university of texas press. DOI: 10.2307/2110618
- Kaptan, S. (1998). Bilimsel araştırma ve istatistik teknikleri. Ankara: Tekışık Web Ofset Tesisleri.